

Maie Perve

TOSIN
LASTELUGU
MULGIMAALT

2013

Toimetei: Kristi Ilves
Kunsnik: Merike Kiivit
Küllendei: Riina Holtsmeier
Rükk: Vali Press OÜ

Toes olli Kultuurkapitali Villändimaa ekspertgrupp.

ISBN 978-9949-33-364-6

Sii tillike lasteraamat om kirjanduslik jalutuskäik
perimuskultuuri põllu pääl. Kik nii luu, mes siia raamatuse
kokku om korjat, om kunagi Mulgimaal tõeste sündinu.
Kes minevikku ei mälete, sii eläp ilma tulevikute!

Perme

Võlel om tillikse jala

Olli arilik Mulgi pere: emä, esä, tüdär Anni, poig Aadu ja tillike Ave. Emä olli suur tüütegije koloosi nurme pääl. Esä käis ehituse pääl. Anni ja Aadu ollive koolilatse. Tillike Ave olli kodun. Tedä oid vahel vanatädi. Olli ilus pühäbene päe. Emä pidi mineme tüüle. Esä vaades, et lauda katus om katik, sii taht parande.

Anni olli äste usin õpma, ta käis nelländen lassin. Mõnikörd õpp ta kogundi üüse. Koolin ollive tal selle suure õpmise pääle kik nellä-viie. Aadu õpp tõisen lassin. Temä pää võtt koolitükke lennust. Tillike sõsar Ave juusk ja mäng üttepuhku usseaian. Anni olli kambren – muudkui õpp. Aadu juusk ja marut kah usseaian joba peris kavva aiga. Esä õigas katusse päält:

"Aadu, kas siul om koolitüki selge, et saat sedäviisi müräde?"

"Jah, esä."

"Tule loe sõs lugemisetükk miule ette!"

Aadu tulligi ja luges ette, sai viil esä käest kitta kah: "Tubli poig, tükk om sul tõeste selge. Võit edesi mäangi."

Aadul olli muduki ää miil. A raasikse aa peräst tulli Anni ja õigas: "Esä, kas sa täät, et sii tükk, mes Aadu sulle ette luges, anti nädäl aiga tagasi õppi?"

Esä läits vihatses ja tulli katusse otsast maha Aaduge kõneleme. Aadu pidi võle üles tunnisteme ja andes palume. Aadul olli kangeste äbi, et ta võlet oma kallile esäle. Ta lubas, et ta tõinekörd enämb sedäviisi ei tii ja sii jääp viimätses võles temä eluaal.

Nüid pidi Aadu kambren tükke õpma akkame ja esäle peräst ette lugeme.

Siiri ja Sulli

Siiri eli emä, esä ja peni Sullige. Sulli olli pruun tillike peni, kes eli kambren. Ta olli võõrastele väige kuri, a Siirile kige suuremb sõber. Omadele olli ta ää ja süämlik peni.

Siiri olli tillike, koolin viil es käi. Ta olli äste tark ja akkaje tüdruk. Sulli olli kah äste tark ja sõnakuulelik peni. Siirile osteti suves ilusa sitsist traksege päevätemise püksi. Nendege olli tüdrukul ää päevä kähen olla.

Üitpäev näie emä, et Sullil om kah midägi jalan – Siiri päevätemise püksi. Juussepael olli Sullile kaala lehvis seot. Tare olli suurtii veeren ja Sulli saat egät inimest aia viirt müüdü. Siiri juusk Sullige üten. Tii pääle na es saa, aid olli usseaial ümmer.

Emä arvas, et Sullile ei ole küll päevätemise pükse vaja. "Vaate, Siiri, Sullil om prilla kuum. Näe, ta joosep, kiil suust vällän, ja löötsutep," sellät emä.

Sulli tõst egä puu ja puhma man jalga. Siiri näi, et Sullil om püksi lige, võtt nii tal jalast ärä ja visas kaugese, et ta neid enämb ei saas liges tetä. Esi nuias, et emä ostas talle uvve püksi. Emä ost kah ja Siiri lubas, et ta enämb penile pükse jalga ei pane.

Pahategu

Emä ja esä valmisteve õhtusüüki. Tillike Pille om joba nelläaastene, äste tark ja sõnakuulelik laits. Ta mäng ütsinde kambren.

Ku õhtusüük valmis om, kuts emä Pille süüma. Aga Pille om joba sāngi tükkin ja magas. Emä eitus kangeste ärä: "Pilleke, mes sul ädä om? Kas sa olet tõbitses jäänu?"

"Ei, ma tahas pallald magade."

"Nõnda aigsaste läät magame ja ilma söömäte kah viil?!"

Aga Pille ei taha süvvä, Pille taht pallald magade. Emä om murelik ja mõtlep, et asi ei ole õige. Ku ta tõise kambrese lääp, näep, et põrmandu pääl om temä ilusa ja kallii kompvekikausi tüki. Nüid om emäl asi täada, mesperäst Pille nõnda kähku magame läits.

Emä ütlep Pillele: "Pille, ku õnnetus juhtus, sis tule sii üles tunniste, aga mitte sāngi tükki. Nüid tule üles süüma ja tõinekõrd, ku midägi siast ette tulep, kõnele kohe ausalt ja julgeste ärä."

Pille palus andes ja võtt emä ütlemisest õppust.

Tillike Porru

Egän maakodun om iki peni ja kõuts, nõnda olli kah Marta, Maidu ja Maunu kodun. Marta käis joba tõist kümmet, a Maidu ja Maunu ollive vast kümneaastese poisikse. Emä-esä tõive kodu tillikse kõutsi. Nimes panti talle Porru. Ta olli äste armas kiisu. Maidu j Maunu pidäsive kohe laani, kudas saas Porrust õpetet kõuts. Marta siandse laani tegemisest osa es võta. Tal ollive joba tõise laani.

Poisi tahtsive, et ku na usseaia pääl kõnnive, sis pias Porru õla pääl istma, saba sellä pääl ripnemen ja nägu kõndmise suunan. A ku Porru istmisest ärä väsis, sis võis ta olla rae iist ümmer kaala. Ku tõine poiss tulli manu ja sirut oma käe vällä, sis tulli Porru jälle temä õla pääle.

Sii laan läits poistel kõrda. Porru võtt äste õppust. Ku Porru kambren olli, sös ta diivani pääl magade es taha. Ku poisi istsive kah säääl, olli Porru õla pääl. Sii miildis talle. Ku na usseaia pääl lillipiindrit kitseve, ist kass iki õla pääl. Ta es tahagi enämb kunnigil mujal olla. Vahel läits ta peris tüütus oma õla pääl olekuge. Ta uut kik sii aig ja vaht ütsisilmi kooli poole. Ku poisi koolist tullive, olli Porrul jälle ää õla pääl istu. Porru olli Maidu ja Maunu suur sõber.

Ruukost

Nüid om Mulgimaal mitmekõrdsit maju ja üten siandsen suuren majan eläp Taavi üten emä-esäge. Taavi ei taha ommukuld süvvä. Vanembe om temäge peris ädän. Laits piap ju egä päe iki ommuku raasike süümä.

Vanaemä löüs peris ää nõksu, kudas Taavile ruukost parembini mekis. Ta panni karbi sissi raasike putru, papre sissi käänd võilevä ja termussege võtt kakaod või tiivett üten. Sõs lätsive vanaemä ja Taavi jalgrattage kas parki või lähiksese mõtsa. Taavi ist vanaemäl rattaperä pääl. Sääl mõtsan istsive mõlembe kannu pääle ja seive. Esi kullessive linnulaulu ja uursive putukit.

Ildamb akas Taavi kodun kah ommukuld süümä. Egä tedä es ole vaja enämb süümä sundi. Nüid mekk talle ruukost egä kõrd.

Tillike Jüri

Jüri elli oma emä-esä ja kate sösarege. Sösare ollive Jürist vanembe. Jüril olli joba tilliksest pääle äste suur uvi masinde vastu.

Üleaidsele olli suur mõtsavedämise raktur peris lintege. Sii olli nõnda ilus. Jüri käis sedä üttepuhku uurman. Kõnd ümmer rakturi, uur iki siit ja säält külle päält. Üitskõrd üleaidne küsk: "Jüri, mesperäst sa sedä rakturit nõnda kangeste uurit?" Jüri kost selle pääle, et ta joonistep just sedä rakturit papre pääle ja mudu ei mõista ju jooniste, ku uurman ei käi. Üleaidne arvas, et võtku poiss paper üten ja kaegu säälsaman jooniste.

Tuleve kõrd olligi Jüril joonistus üten. Sii olli vesivärvege tettu ja väige ilus. Üleaidne kitt Jüri tüüd.

Ildamb, ku Jüri kasus, saigi temäst peris masindemiis. Nii masine tüksive poisile joba aigsaste enne kuuli naha vahele. Poisi uvile and uugu manu iki sii suur lintege mõtsavedämise raktur.

FINIŠ

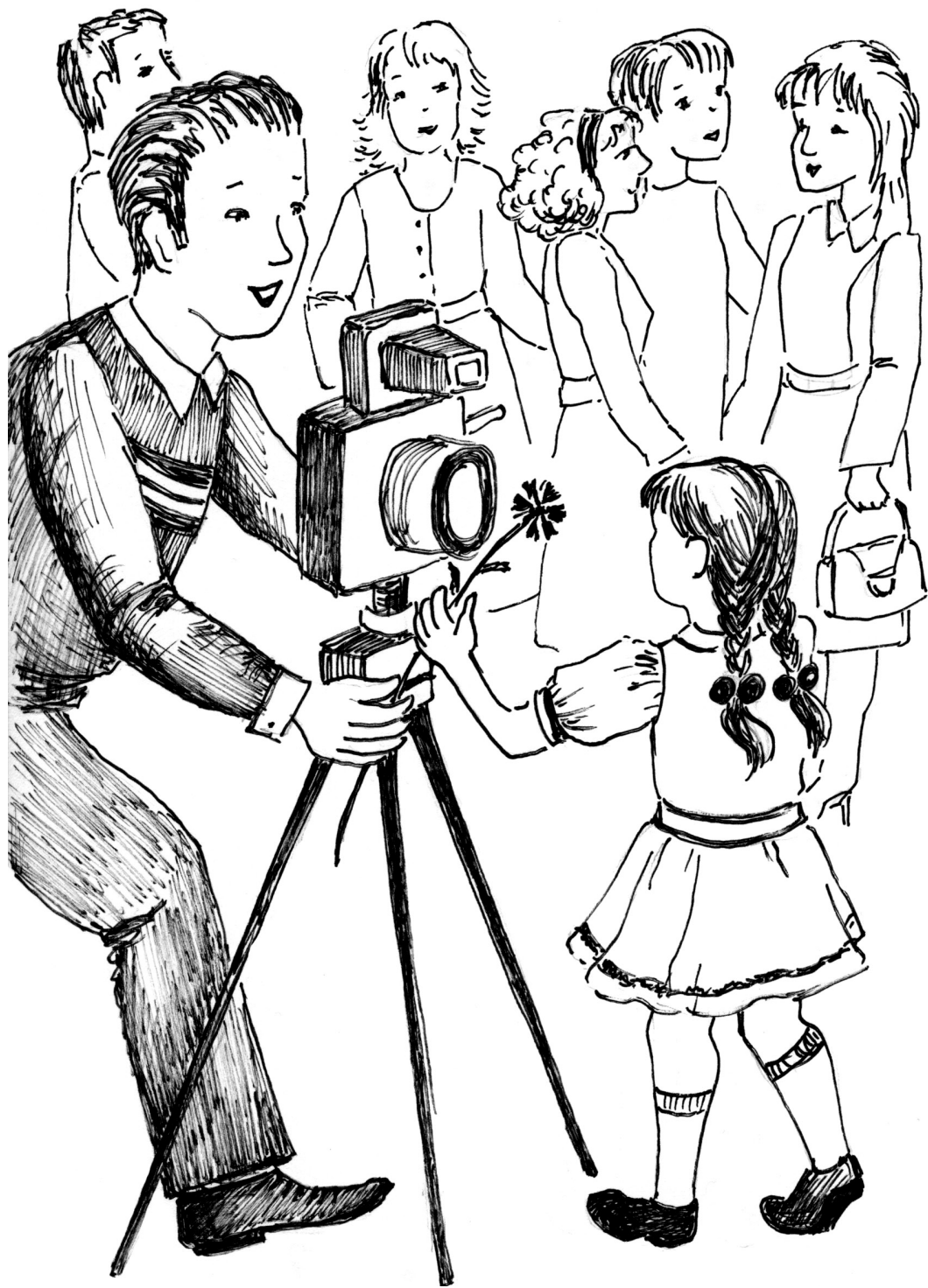

Kitmisekiri

Ilusa Mulgimaa pääl eläve Juhanna, Jaan ja Juhan. Juhanna käip kahessanden lassin. Ta om egätpidi tubli tüdär. Jaan ja Juhan om katsiku. Na käive edimesen lassin. Neil om pikkus üits, nagu üits. Üten mängive, üten teeve tempe, koolin istuve kah üten pengin. Äste öpive mõlembe.

Üits ommuku olli Juhanil suur palavik, ta es saa kuuli minna. Jaan ja Juhanna lätsive kuuli. Ku Jaan koolist kodu tulli, sai emä aru, et midägi om koolin alvaste minnu, sest Jaan tulli suure nutuge. Emä eitusi ärä ja mötel, et mes nüid valla om. Jaan üteli, et neil olli võidu pääle juuskmine ollu. Ta olli tullu kige edimeses. Peräst olli kuulmeister talle kitmisekirja kah andan ja ütelnu, et Jaan om tubli poiss. Jaan olli kuulmeistre käest Juhani jaos kah kitmisekirja küsinu, a kuulmeister es ole andan. Sõs tulligi Jaan nutuge kodu. Jaan lubas kitmisekirja pooles lõigate ja puul Juhanile anda – sõs om tal kah kitmisekiri. Ku emä sedä kuuld, lask ta kitmisekirja omale anda. Jaan and kah.

Ku Juhan terves sai ja jälle olli koolin võidu pääle juuskmine, sõs sai Juhan kitmisekirja. Öhtu and emä kodun Jaanile temä kitmisekirja kah tagasi. Nüid ollive mõlembil kitmisekirja olemen.

Rüälill

Põllumajanduskoolin om juubelipäe. Emä om säääl koolin kuulmeister. Ommuku sääjap emä tillikest Anu kõrda. Om ju pidu pääle minek. Emä õppep tudärt, et sii oles iki viks ja viisak ja sõna kullles. Sinna kokkusaamisele om uuta tähtsit saksu Talnast.

Enne pidu akatust kõnnive inimese pargin. Äkki kink üits tähtis vilmimiis tilliksele Anule ilusa rüälilli. Emä ütlep tütrele, et oidku laits sedä lilli äste iluste alla ja ärgu katik teku.

Emä mõtel, et kodun panep rüälilli raamatu vahele ja lasep ärä kujude. Sõs saap äitsme oma kogu manu panna ja manu kirjute, kelle puult ja kunas sii om kingitu.

Raasikse aa peräst Anul enämb lilli kähen ei ole. Ema küsimise pääle, kas laits om lilli ärä kaoten, kostap Anu: "Ma sei selle lilli ärä. Pellässi, et väte mudu lää peon katik."

Kaie ja Tipa

Kaiel olli tulemen kümnes sünnipäe ja ta taht, et emä-esä kingis talle tillikse kutsiku.

Sünnipäevä ommuku olli ilus armas balonka sängi ehen – rõõmu kui pallu.

Paari kuu peräst olli Kaie kutsikust tüdinu, sest jalutemise aal pidi Tipa järest koristeme kah. Temä taht kutsikuge pallald mängi ja sedä kah, sis ku omal tuju olli.

Ütel ääl päeväl üteli emä Kaiele, et ku tüdruk koera iist uult ei kannu, viip ta armsa Tipa varjupaika ärä. Egä emä sedä muduki tõsitselt es mõtle, aga Kaie võtt emä juttu tõe pähä. Ta läits tõise kambrese ja akas oma kooliasju kokku säädma. Esä küsk, kunkottale tüdär mineme akkap. Kaie vastas, et lääp üten Tipage varjupaika ja võtap kooliasja kah üten – väte säält saa kah koolin käiä. Ema arvas selle pääle, et ku Kaie iluste Tipa iist uult kannap, ei ole vaja neil kumbagil varjupaika minna.

Pääle sedä oolits Kaie Tipa iist väige äste ja õpet tedä. Neist saive kige suurembe sõbra.

Üüame

Lasteaid olli suvitsel puhkusel, pallald kärner tei tüüd. Lasteaia majan olli juhateje elämine kah. Juulikuul ollive äste lämme päevä. Kärner läits ommuku aigsaste tüüle, sest päevä kuumage om rasse tüüd tetä. Ta akas maasikit kitsma.

Äkki tulli sellätagast juhateje tillike tüdär Eve. Ta olli pallaste jalgege, üüame sellän. Sii olli nõnda pikk, et amme alumine viir sai kastege liges. Kärner uur, mesperäst laits om nõnda aigsaste üleven ja joba vällän. Eve kost, et olli üles äränu, aiamaal kärnerit nännu ja tullu kohe oma uut ilust üüamet näitäme. Emä ja esä viil magasive. Ta tulli illiksi ja taht oma üüammege kähku ärä käiä. Ku emä-esä üleven oles ollu, ei oles na lubanu.

Kärner taht latsele mõnda punast maasikut kah anda, aga Eve es taha. Ta pidi kähku tagasi mineme, sest mudu vanembe äräneve üles. Tillike Eve oma üüammege olli iki väige ilus ja ää laits päälegi.

Ta jäie egäveste kärneri süämese.

Vannisann

Üits tillike poiss Villi om kasunu suuren majan kolmande kōrra pääl. Perel om vannituba, kun om suur vann. Mōskmine käip kogu aig vannin. Sääl om pallu vett ja äste ää mõnulde. Aga üle vanni veere ei vōi vett pildu.

Üitskōrd tulli poiss üten emä-esäge Mulgimaale vanavanembide poole käimä. Sääl jälle olli sann ökva vüürusest minna. Poiss es julge sanna minna – sii olli nõnda töistmuudu. Villile es jõvva peräle, et sannan om kah ää olla. Viimate üteli vanaesä Villile, et tal om kah sannan vann. Vat sis olli poiss sannaminekuge peri. Sanna säeti äste suur mõsukauss vett täis ja poiss ist sinna sissi.

Sann olli lämi, vesi olli lämi ja sedä vōis nõndapallu egäle poole pildu, ku tahtmist olli. Vett lennas vanaesä pääle, Villi ende pääle ja pōrmandu pääle kah. Mõnu olli pallu.

Järgmine päev villi kõnel lasteaian, et ta käis Mulgimaal vanaesäge vannisannan. Lasteaian es saa kennigi aru, miande sii vannisann om. Kui Villi emä asja ärä selet, sōs saive tõise kah aru. Ja nalla olli kui pallu.

Nüid saap sii nuurmiis joba esi kah aru, et sanna ei ole vaja pelläte. Prilla, ku sedä lugu miilde tulete, tulep Villil kah naar pääle.

Mari ja Leena

Olli puulbe õhtu, pere akas ennest sanna säädma, a tilliksel Leenal olli mure: "Emä, mede Polla om joba kaits päevä kadunu. Mia õigu, a ei tule kunnigilt. Väte om Pollage midägi juhtunu, mõni õnnetus vai..."

Emä üteli vastu: "Oodame viil, latsekse, väte tule iki tagasi kah. A nüid om aig sanna minna, egä sii vana suitsusann kavva lämit ei oia. Mari ja Leena, minge te joba sanna ja akake vihtma, viht om sannan. Enne kastke kibu sissi kuuma vette, et viht pehmes lääs. Tõne vihtku tõist. Miul om viil kambren vähä toimetemist. Ku te olede joba ärä vihelnu, tule mia tedele sanna järgi ja avite teid puhtas möske."

Raasikse aa peräst läitski emä sanna manu ja näi, et tüdruku om tubliste vihelnu: "Oi kui tubli latse te olede ollu. Viht om peris luvvas vihutu, üttegi lehekest ei ole enämb küllen."

Latse äbenive kitmist ja varjassive kätege palgit.

"Pai emäke, me es taha vihtu – vihtmine om ju valus, kaksime puha lehe viha küllest ärä ja pannime oma lige ihu pääle. Sellege sai nalla kah. Emä, me palume mõlembe andes, pallald siikõrd."

Ku sannast olli tarre tultu, olli Polla kah usse ehen ja palus alandliguld sissilaskmist. Pollal olli nahast rihm kaalan ja rihma ümmer olli pant rõõvaräbäl, mille sehen olli kiri: KÄISI TÄDI LIISU MAN. KUTSUTI TARRE, ANTI LAKET KAH JA LIIDI KÕRVA TETTI ASE.

Sisukord

Tosin lastelugu Mulgimaalt.....	1
Siiri ja Sulli	7
Pahategu	9
Tillike Porru	11
Ruukost	13
Tillike Jüri.....	15
Kitmisekiri	17
Rüälill	19
Kaie ja Tipa	21
Üüame	23
Vannisann.....	25
Mari ja Leena.....	27